

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ

Рішення XXIII з'їзду КПРС та вересневого (1965 р.) Пленуму ЦК КПРС поставили перед соціалістичним народним господарством відповідальні завдання економічного характеру, основним змістом яких є підвищення ефективності виробництва.

За допомогою господарського розрахунку здійснюються накреслені партією завдання. Цей принцип господарювання є вирішальним в роботі всіх підприємств, у тому числі і в книговидавничій справі.

Борючись за збільшення випуску високоякісних книг, журналів, газет, образотворчих видань та інших видів друкованої продукції, видавництва повинні домагатися найбільш раціонального використання всіх своїх ресурсів, систематичного зниження собівартості продукції, рішучого усунення фактів безгосподарності, непродуктивних витратків та втрат і на цій основі підвищення рентабельності.

В роботі типізованих та універсальних видавництв УРСР є чимало прикладів, які свідчать про належну увагу редакційно-видавничого персоналу до економічного використання коштів та поглиблення господарського розрахунку на всіх стадіях книговидавничої діяльності.

Проте в роботі видавництв є ще чимало випадків безгосподарності, зневажливого ставлення до економічних питань, які приводять до невиправданих витрат та збитків.

Нерідко ускладнення редакційних і видавничих процесів не обумовлено вимогами підвищення якості видань і лише збільшує їх собівартість.

Структура собівартості різних книжкових видань не однакова. У видавництвах, де переважають малотиражні книги і брошури, основна частина собівартості продукції припадає на авторський гонорар, редакційні та загальновидавничі витрати, тобто на постійні витрати, незалежні від тиражу.

Основним джерелом зниження собівартості продукції у таких видавництвах є скорочення зазначених витрат внаслідок правильного використання гонорарного фонду, удосконалення редакційно-видавничого процесу та впровадження прогресивних методів підготовки рукописів до видання.

По багатотиражних книгах і брошурах найбільшу частину видавничих витрат становить вартість основних матеріалів (папір, картон, тканини) та поліграфічних робіт.

Зниження собівартості таких видань можна досягти в основному шляхом більш економічного оформлення та поліграфічного виконання, що дозволить скоротити витрати на основні матеріали та поліграфічні роботи.

Як відомо, тираж видання — один з важливих факторів, які впливають на собівартість одиниці друкованої продукції. Чим більший тираж, тим нижча собівартість книги або брошури.

Масовотиражні видання багатьох видів літератури як правило є рентабельними. Однак у практиці роботи місцевих видавництв, на жаль, спостерігається іноді, що збитковими стають навіть масовотиражні твори художньої літератури.

У зв'язку з цим цікаво проаналізувати собівартість і госпрозрахункові наслідки по книзі Ф. Д. Кривіна «Полусказки» (тираж 120 000), виданій у 1964 р. Закарпатським книжково-журнальним видавництвом.

Видавничі витрати на це видання, не рахуючи собівартості виготовлення твердої оправы, досягли близько 22 тис. крб., у тому числі: авторський і художній гонорар — 3496 крб., або 16% загальної суми, вартість паперу — 9151 крб., або 42% загальної суми, поліграфічні витрати — 8811 крб., або 40% загальної суми, редакційні та загальновидавничі витрати — 468 крб., або 2% загальної суми.

Надходження від реалізації тиражу цього видання (також без вартості оправы) склали 16 200 крб. Отже, видавничі витрати перевищили вартість тиражу в оптових цінах на 5726 крб., інакше кажучи, видання виявилось збитковим.

Ознайомлення з характером розміщення матеріалу у цьому виданні та вивчення калькуляції його собівартості показали, що збиток є наслідком великих і нічим не виправданих надмірностей у технічному оформленні, які і привели до значних непродуктивних витрат.

Книга Ф. Д. Кривіна переважно складається з коротких, у кілька рядків, оповідань-байок у прозі. Незважаючи на це для кожної байки відведено окрему велику полосу формату 70×108/32. Внаслідок цього багато сторінок книги зайнято текстом, який займає лише 2—3 рядки.

Якщо таке оформлення видань в окремих випадках виправдано для віршованого тексту, то для тексту в прозі — недопустимо.

До того ж значна кількість книжок з поезії видається малими (кишеньковими) форматами, що забезпечує більш раціональне використання площі паперового аркуша.

Цього не можна сказати про видання, яке аналізується у цій статті.

З 256 сторінок книги лише 54 (близько 20% її загального обсягу) заповнені текстом відповідно до формату набору. Всі останні полоси використані під набором значно гірше. У 72 сторінках вміщено по 2—8 рядків тексту, 68 сторінок заповнені текстом не більш ніж на 1/3 і 62 сторінки — на 2/3 полоси набору.

Незважаючи на наявність у книзі багатьох спускових, кінцевих і взагалі майже пустих полос, їх не використано для заставок, кінцівок або інших ілюстрацій, які певною мірою виправдали би довільне оформлення видання. До того ж ілюстрації збільшили би обсяг книги у видавничо-облікових аркушах при тій же кількості друкованих аркушів, що позитивно позначилося би на економії видання.

Надмірності у технічному оформленні цієї книги знайшли своє відображення ще і в тому, що окремі байки, які зайняли по 2 полоси, оформлені так, що перша сторінка починається з великого спуску, а на другу перенесено кінець (доважок) з 2—4 рядків.

До таких байок відносяться:

«Снежинки»,	стор.	80—81;
«Загубленный талант»,	„	88—89;
«Карандаш и резинка»,	„	83—84;
«Сплетня»,	„	94—95;
«Циркуль»,	„	110—111.

Внаслідок таких недоліків у технічному оформленні видання відносно невелика за обсягом літературного матеріалу книга (5,85 вид. арк.) розбухла і зайняла 256 сторінок формату $70 \times 108/32$. Середня місткість друкованого аркуша не перевищила 20 тис. знаків, в зв'язку з чим коефіцієнт використання площі паперового аркуша під набором виявився вдвічі нижчим, ніж це передбачено за діючими технічними умовами оформлення книжкових видань (МРТУ-43-1-61).

Все це привело до нераціонального використання паперу та значного підвищення собівартості видання за рахунок штучного збільшення витрат на матеріали та поліграфічні роботи.

Як зазначено вище, вартість паперу на це видання дорівнює 9151 крб. Це значно перевищує нормативні витрати, встановлені для даного розділу літератури. За звітними даними різних книжкових видавництв, витрати на папір у собівартості видавничого аркуша-відбитка з розділу художньої літератури складає від 0,5 до 0,7 коп. Різниця між рівнем цих витрат пояснюється тим, що в окремих випадках для друкування художніх творів використовується папір № 2, дешевший ніж друкарський папір № 1. Для певної частини багатотиражних художніх творів, які друкуються на рольових ретаційних машинах, використовується папір у рулонах, вартість якого трохи нижча, ніж флатового паперу.

Крім того, на собівартість відбитка і в тому числі на матеріальні витрати впливає співвідношення різних форматів книг і брошур. Чим вища питома вага малоформатних книжкових видань, тим меншою є місткість друкованого аркуша і тим вищі витрати на папір, які припадають на один відбиток. Як показують розрахунки, при використанні для високого друку паперу вищих марок і номерів витрати на один видавничий аркуш-відбиток не перевищують 0,65—0,7 коп.

Так, наприклад, по книзі Л. Шипко «Звездочка загорается», яку випущено у 1964 р. дніпропетровським видавництвом «Промінь» тиражем 15 тис. примірників, витрати на папір на облікову одиницю продукції (один відбиток) складали 0,7 коп. По книзі «Золотые россыпи» одеського видавництва «Маяк» — 0,72 коп. По книзі Карева «Одетые в бушлаты» того ж видавництва — 0,63 коп. і т. д.

Між тим по книзі Ф. Д. Кривіна витрати на папір склали 1,3 коп. на один відбиток, тобто майже вдвічі перевищили відповідні витрати в інших видавництвах.

Дуже характерним є порівняння госпрозрахункових наслідків по цій книзі з рентабельністю другої книги «Золотые россыпи», виданої одеським видавництвом «Маяк». Цю книгу, яка містить у собі думки та афоризми письменників, поетів, класиків марксизму-ленізму, громадських діячів різних народів і різних епох, також випущено великим тиражем (150 тис. прим.) і таким же форматом, як і книгу «Полусказки».

Літературний матеріал книги, який нараховує 11,6 видавничих аркуша, розміщено в 11 друкованих аркушів формату 70×108 , тобто коефіцієнт місткості друкованого аркуша у даному випадку складає 1,06, або на 45% вище порівняно з книгою Закарпатського видавництва. Відповідно збільшився і відсоток використання площі паперового аркуша.

При цьому слід зазначити, що за характером літературного матеріалу (короткі вислови) на кожній сторінці книги є багато відбивок, у зв'язку з чим коефіцієнт місткості друкованого аркуша значно нижчий, ніж з інших видань.

У таблиці 1 подаються порівняльні дані собівартості і обліково-видавничого аркуша-відбитка з обох книг.

З даних таблиці видно, що значне збільшення собівартості відбитка першої із зрівнювальних книг припущено по матеріалах і поліграфічних витратах.

Внаслідок цього по книзі, випущеній одеським видавництвом, одержано прибутку 24 тис. крб., а по книзі Закарпатського видавництва збиток досяг близько 6 тис. крб.

Таблиця 1

Показники	«Полусказки»	«Золотые россыпи»
Собівартість одного аркуша-відб. у коп. у тому числі:	3,12	1,65
авторський і художній гонорар	0,50	0,08
витрати на папір	1,30	0,70
поліграфічні витрати	1,25	0,70
редакційні та загальновидавничі витрати	0,07	0,17

Штучне збільшення обсягу книги «Полусказки» привело лише до значного підвищення її собівартості. Щодо номінальної вартості книги, то вона залежить від обсягу літературного матеріалу, а тому збільшення кількості друкованих аркушів не позначилося на її ціні.

Надмірності в оформленні книги значно збільшили витрати на її видання, які перевищили надходження від реалізації тиражу, в зв'язку з чим масово-тиражна книга виявилась збитковою.

Лише завдяки тому, що тверді оправи № 5 є високорентабельними, видавництво мало можливість відшкодувати збитки по книзі прибутками по твердій оправі до неї. Проте при великому тиражі художнього твору книга повинна бути рентабельною не тільки за рахунок оправи. Цього можна було легко досягти або шляхом розміщення декількох коротких байок на сторінці, або заповненням пустих місць ілюстраціями.

Як показують порівняльні розрахунки собівартості і рентабельності видання у табл. 2 за першим варіантом обсяг книги зменшився б на

Таблиця 2

Собівартість і рентабельність книги Ф. Д. Кривіна «Полусказки», формат 70×108/32, тираж 120 тис. примірників

Показники	За даними Закарпатського видавництва	За умовою завершення байок у підверстку	За умовою збільшення кількості ілюстрацій у книзі
Обсяг книги у видавничих аркушах	5,85	5,85	8,85
Обсяг книги у друк. аркуш.	8,0	5,0	8,0
Авторський гонорар, крб.	3341	3341	3341
Художній гонорар, крб.	155	155	900
Вартість паперу, крб.	9151	5719	9151
Поліграфічні витрати, крб.	8811	5508	9300
Редакційні та загальновидавничі витрати у крб.	468	468	704
Всього витрат	21926	15191	23396
Вартість тиражу в оптових цінах, крб.	16200	16200	24300
Результати			
збитки, крб.	5726	—	—
прибутки, крб.	—	1009	904

декілька друкованих аркушів, що скоротило б витрати на папір і на поліграфічні роботи більш ніж на 6 тис. крб. При цьому сума надходжень від реалізації тиражу не змінилась би. За другим варіантом оформлення обсяг книги у видавничих аркушах було б збільшено за рахунок ілюстративного матеріалу на 3 аркуші, що відповідно збільшило б номінальну вартість видання та надходження від реалізації тиражу. При цьому витрати на папір, які складають найбільшу частину собівартості книги (42%), лишилися б без змін, тому що для додаткових ілюстрацій були б використані незаповнені текстом сторінки книги. З тих же причин не змінилися б витрати на набір та брошурувальні роботи.

Таким чином, основна частина видавничих витрат з цього видання залишилась би без змін.

Деяке збільшення витрат порівняно з їх фактичною сумою мало б місце лише з художнього гонорару, з виготовлення кліше та друкування в зв'язку із збільшенням кількості ілюстрацій.

Ці додаткові витрати не перевищили б 1200 крб., тоді як надходження від реалізації тиражу збільшились би на 8 тис. крб. за рахунок збільшення номінальної вартості видання.

За тим або іншим із запропонованих варіантів зазначене видання замість збиткового стало б рентабельним, яким і повинна бути багатотиражна книга художньої літератури.

Подібні факти свідчать про те, що видавництва ще не завжди приділяють належну увагу питанням економіки своїх книг і брошур. Це приводить до нерационального використання матеріалів, поліграфічного устаткування, грошових коштів та підвищення собівартості видань.

Ліквідація непродуктивних витрат на основі зміцнення та поглиблення госпрозрахунку на кожній стадії редакційно-видавничого процесу є одним з найбільш важливих джерел зниження собівартості видавничої продукції та підвищення її рентабельності.

V. V. DINKEVICH

THE WAYS OF LOWERING THE WORKING-COST OF THE BOOKS' PUBLICATION

Summary

In this article one regards the peculiarities of the working-cost of the book production of the universal publishing offices in the Ukrainian Soviet Socialist Republic.

Analysing the economical activity of these publishing-houses one shows the basic sources in the liquidation of the unprofitableness of the books' publications.
